

PUBLIKACIJE STATISTIČKOGA UREDA KR. DALM. HRV. SLAV. ZEMALJSKE

V.

STATISTIKA
VJERESIJSKIH ZAVODA

(STATISTIK DER CREDIT-INSTITUTE)

ZA GODINE

1847 — 1877.

PRIPREDIO JU

MILOVAN ZORIČIĆ,

PRISTAV I UPRAVITELJ STATISTIČKOGA UREDA.

A IZDAO

STATISTIČKI URED KR. DALM. HRV. SLAV. ZEMALJSKE VLADE.

U ZAGREBU 1879.

TIPOGRAFSKI I LITOGRAFSKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

PUBLIKACIJE STATISTIČKOGA UREDA KR. DALM. HRV. SLAV. ZEMALJSKE VLADE.

V.

STATISTIKA
VJERESIJSKIH ZAVODA

(STATISTIK DER CREDIT-INSTITUTE)

ZA GODINE

1847 — 1877.

PIREDIO JU

MILOVAN ZORIČIĆ,

PRISTAV I UPRAVITELJ STATISTIČKOGA UREDA.

A IZDAO

STATISTIČKI URED KR. DALM. HRV. SLAV. ZEMALJSKE VLADE.

U ZAGREBU 1879.

TIPOGRAFSKI I LITOGRAFSKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

PREDGOVOR.

U ljetopisu svom za god. 1874. statistički je ured kr. dalm. hrv. slav. zemaljske vlade po prvi put pokušao, iznjeti na javu statističke podatke o razvoju vjeresijskih zavoda u zemlji i rezultatih, što su jih ovi polučili poslovanjem svojim.

No to bijaše, kako rekosmo, samo prvi pokušaj, nedostatan već s toga, što s kratka vremena uredu nije bilo moguće, da za dobe od svih zavoda sabere materijal, odgovarajući njegovoj osnovi, te da sve dvojbe, koje su mu se za izradjivanje gradje porodile o pouzdanosti pojedinih podataka, ukloni dopisivanjem sa upravitelji zavoda. A da se nije moglo uvažiti mnogo toga, što se danas prama napredku statističke znanosti i tehnike traži od valjane statistike bankovih zavoda, štediona i zadruža, osnovanih o načelu uzajemnosti, bilo je sgode iztaknuti u uvodu napomenutomu ljetopisu.

Osim toga nije osnova, po kojoj je ured uređivao ovaj ljetopis, dopustila raštumačiti materijal, sadržan u tabelarnih pregledih, obširnijim uvodom, te vrijednost samih ovih pregleda povisiti tiem, da se u njih kraj brojeva absolutnih izkažu i brojevi relativni. Bilo je dakle, kako se u nas još malo mari za statistička iztraživanja, predvidjeti, da će gole brojke, suhoparne, dok jim se ne razrieše usta, malo koga zanimati, i malo koga potaknuti, da na temelju njihovu iztražuje, kako se je množio broj vjeresijskih zavoda u zemlji, kako jim se razvijaje poslovanje, a ponajpače kako su vršili i vrše zadaću, koja jih ide u ekonomskom životu naroda.

Već s ovih razloga bijaše potrebno, da se djelo, započeto u prvom ljetopisu, s mjesta nastavi, da se ono, što je ondje bilo, još nepodpuno popuni, i o materijal stariji nadovežu podatci iz najnovijega vremena, tako da ured sljedećom svojom statistikom vjeresijskih zavoda uzmogne nacrtati što vjerniju sliku njihove prošlosti i sadašnjosti, te si ujedno njom što prije udariti temelj, o kom da osnuje sve buduće redovite publikacije ob istom predmetu.

Prvom polovicom god. 1878. podje napokon uredu, pošto je već god. 1876. bio počeo nastojati oko toga, da si namakne sve potrebite podatke, za rukom, popuniti materijal tako, te je mogao prionuti uz izradjivanje zasnovane po njem statistike svih vjeresijskih zavoda u gradjanskoj Hrvatskoj i Slavoniji i hrv.-slav. Krajini.

Statistika ova, obzičuca malne sve zavode, koji su posljednjih trideset godina privedeni u život, izkazujuća rezultate njihova poslovanja počam od god. 1846., kad je naime počeo poslovati najstariji zavod u zemlji, „prva hrvatska štediona“ u Zagrebu, pa sve do konca god. 1877., posljednje za koju su se dosele mogli sabrati podatci, opisujuća njihovo ustrojstvo i načela, o kojih su osnovani, sravnjujuća napokon njihov rad sa radom sličnih zavoda u ostalih evropejskih zemljah i državah, oviem se predaje javnosti. A premda nije ni sada s razloga, o kojih će biti kasnije govor, ni podpunošću brojevnoga materijala ni oblikom pregleda dotjerana uzorom, koji će se naći u publikacijah velikih statističkih ureda evropejskih, ured se ipak smije nadati, da mu radnja ne će biti bez koristi, da će ponajprije biti od praktične vrijednosti za same vjeresijske zavode, da će oni, koji proučuju gospodarstvo našega naroda, u njoj naći dosta obilate gradje daljnjemu iztraživanju na tom polju gospodarske statistike, da će napokon zanimati i šire obćinstvo.

Jer iz nje vidjeti će se, kolika već sada ide važnost vjeresijske zavode u zemlji i s njihova broja i s obšjega njihova poslovanja, kako se celihi dvadeset godina poslje kako se je podigao prvi zavod u zemlji, ništa radilo il bar izvelo nije, da se stvore u raznih krajevih zemlje zavodi, koji će, prikupljajući s jedne strane male prištednje il gotove već kapitale, s druge strane njimi oplodjivati produkciju, te trgovcu, obrtniku, poljodjelcu kreditom promicati posao, kako je za tiem „era gospodarskoga razvoja“ preko noći pregnula, da nadomjesti, što se je prije bilo zanemarilo, pak i sbilja u celom polučila ljepih rezultata. I tomu je poletu istina gospodarska kriza i reakcija i u nas naskoro već podsjekla krila, no kolike su joj inače štetne posljedice, na tom polju kao da je došla baš u dobar čas, da razvoj stisne u naravne mu granice i za dobe pokaže, koji je put kriv te vodi do katastrofa, koje su snašle toliko zavoda u našem susjedstvu.

U ovoj statistici naći će se za tiem i glavni podatci ob organizaciji vjeresijskih zavoda u našoj domovini, te medju ostalim i dokaz, kako jim je glavni ogranak, štedione, osnovan o temelju posve različitu od onoga, što ga je gospodarska politika udarila štedionam malne u svih drugih zemljah evropejskih, te su one sada u nas pravi vjeresijski zavodi, koji se malo ili nikako ne razlikuju od banka vjeresijskih i trgovinskih.

SADRŽAJ. — INHALT.

Uvod. — *Einleitung.*

I. Poglavlje. Bankovni zavodi i štedione. — *I. Cap. Bank-Institute und Sparcassen.*

	Strana — Seite
1. Organizacija — <i>Organisation</i>	1
2. Broj — <i>Anzahl</i>	6
3. Štedni ulozi i štedne knjižice — <i>Spar-Einlagen</i>	12
štediona — <i>der Sparcassen</i>	27
bankovnih zavoda — <i>der Bank-Institute</i>	30
4. Temeljna glavnica i pričuvna zaklada — <i>Stamm-Capital und Reservefond</i>	34
štediona — <i>der Sparcassen</i>	36
bankovnih zavoda — <i>der Bank-Institute</i>	39
5. Sva upravna imovina — <i>Verwaltungs-Vermögen</i>	40
štediona — <i>der Sparcassen</i>	47
bankovnih zavoda — <i>der Bank-Institute</i>	50
6. Uporaba upravne imovine — <i>Verwendung des Verwaltungs-Vermögens</i>	52
štediona — <i>der Sparcassen</i>	55
bankovnih zavoda — <i>der Bank-Institute</i>	60
7. Prihod i razhod — <i>Ertragniss und Lasten</i>	62
štediona — <i>der Sparcassen</i>	
bankovnih zavoda — <i>der Bank-Institute</i>	
8. Dobitak — <i>Reingewinn</i>	
štediona — <i>der Sparcassen</i>	
bankovnih zavoda — <i>der Bank-Institute</i>	
9. Prva hrvatska štediona u Zagrebu — <i>Erste kroatische Sparcasse in Agram</i>	

II. Poglavlje. Vjeresijske zadruge. — *II. Cap. Credit-Genossenschaften.*

1. Organizacija i broj — <i>Organisation und Anzahl</i>	69
2. Poslovanje — <i>Geschäftsthätigkeit</i>	75
Broj članova — <i>Zahl der Mitglieder</i>	76
Vlastita glavnica — <i>Eigener Fonds</i>	78
Dogovi — <i>Auf Credit entnommene Gelder</i>	79
Upravna imovina — <i>Verwaltungs-Vermögen</i>	82
Uporaba upravne imovine — <i>Verwendung des Verwaltungs-Vermögens</i>	82
Upravni trošak — <i>Verwaltungskosten</i>	85
Čisti dobitak i razdioba dobitka — <i>Reingewinn und Vertheilung desselben</i>	85
Promet — <i>Gesamtverkehr</i>	87

III. Poglavlje. Svi vjeresijski zavodi. — *III. Cap. Sämmtliche Credit-Institute.*

Broj vjeresijskih zavoda — <i>Anzahl der Credit-Institute</i>	90
Upravna imovina — <i>Verwaltungs-Vermögen</i>	91
Uporaba upravne imovine — <i>Verwendung des Verwaltungs-Vermögens</i>	93
Dobitak i razdioba dobitka — <i>Reingewinn und Vertheilung desselben</i>	94
Sav promet — <i>Gesamtverkehr</i>	96

Skrižaljke. — *Tabellen.*

Skriž. I. Tab. Tvrdka, sjedište, početak poslovanja i dionička glavnica bankovnih zavoda i štediona — <i>Firma, Sitz, Beginn der Thätigkeit und Actien-capital der Bank-Institute und Sparcassen</i>	2
Skriž. II. Tab. Ustanove štedionskih pravila o trajanju društva, štednih uložih, pravu glasanja u glavnoj skupštini i razdiobi čistoga dobitka — <i>Bestimmungen der Sparcasse-Statuten über die Dauer der Sparcassen, über die Spar-Einlagen, das Stimmrecht in den General-Versammlungen und die Vertheilung des Reingewinnes</i>	4
Skriž. III. Tab. Štedni ulozi štediona od godine 1847. do godine 1877. — <i>Spar-Einlagen der Sparcassen in den Jahren 1847—1877</i>	22
Skriž. IV. Tab. Razvoj bankarstva i štedionstva u građanskoj Hrvatskoj i Slavoniji i hrv.-slav. Krajini od god. 1847. do god. 1877. — <i>Entwicklung des Bank- und Sparcassewesens in Civil-Kroatien und Slavonien und der kroat.-slavon. Grenze in den Jahren 1847—1877</i>	24

Skriž. V. Tab. Bilanse bankovnih zavoda i štediona godina 1847—1877. — <i>Bilanzen der Bank-Institute und Sparcassen in den Jahren 1847—1877.</i>	26
Skriž. Va. Tab. Bilanse svih bankovnih zavoda i štediona god. 1868—1877. — <i>Bilanzen der sämtlichen Bank-Institute und Sparcassen in den Jahren 1868—1877.</i>	41
Skriž. VI. Tab. Prihod i razhod, dobitak i gubitak i razdioba dobitka bankovnih zavoda i štediona god. 1847—1877. — <i>Ertragniss und Lasten, Gewinn und Verlust und Vertheilung des Reingewinnes der Bank-Institute und Sparcassen in den Jahren 1847—1877.</i>	42
Skriž. VII. Tab. Promet štediona i bankovnih zavoda u poslovih eskomptovnom, zajmovnom i predujmovnom i miena štednih uložaka godina 1847—1877. — <i>Umsätze der Bank-Institute und Sparcassen im Wechsel-Escmpte-, Darlehens- und Vorschuss-Geschäfte und Bezeugung im Einlagenstande in den Jahren 1847—1877.</i>	50
Skriž. VIII. Tab. Poslovanje zagrebačke podružnice priv. austrijske narodne banke godina 1862—1877. — <i>Geschäftsthätigkeit der Agramer Filiale der priv. österreichischen Nationalbank in den Jahren 1862—1877.</i>	74
Skriž. IX. Tab. Poslovanje vjeresijskih zadruga godina 1867—1877. — <i>Geschäftsthätigkeit der Credit-Genossenschaften in den Jahren 1867—1877.</i>	76
Skriž. X. Tab. Broj, temeljna glavica, pričuva, štedni uložci, uporaba upravne imovine, dobitak i promet blagajna svih vjeresijskih zavoda godina 1868—1877. — <i>Anzahl, Stammcapital, Reservefond, Spar-Einlagen, Verwendung des Verwaltungs-Vermögens, Reingewinn und Cassaverkehr sämtlicher Credit-Institute in den Jahren 1868—1877.</i>	88
Dodatak: — <i>Anhang.</i> Uzor-pravila za štedione, utemeljene dioničkim društvu, odobrena prev. odlukom od 7. siječnja 1865. — <i>Mit Allerh. Entschliessung vom 7. Jänner 1865 genehmigte Muster-Statuten für durch Actien-Gesellschaften gegründete Sparcassen.</i>	90

Izpravci znatnijih pogriješaka.

Na strani III. predgovora u redu 15. odozgo čitaj „volju“ mjesto „valja“.
 Na strani 8. uvoda u redu 17. odozgo čitaj „broj štediona od zapada prama iztoku“ mjesto „broj žiteljstva od izтока prama zapadu“.
 U skrižalici 54. uvoda na str. 47. čitaj „najniža kamatna mjera“ mjesto „najviša kamatna mjera“, za tim „najviša kamatna mjera“ mjesto „najniža kamatna mjera“.
 U skrižalici 101. uvoda na str. 79. čitaj „u postotekih“ mjesto „u postotakah“.
 U skrižalici IX. priloga na str. 87. izkazana je pričuvna zaklada pomoćnice u Križevih pogriješno sa 2.013 for. Iznosila je 1.713 for.
 U skrižalici X. priloga na str. 89. u 9. redu odozdo izkazano je stanje mjenica, zajmova i predujmova svih vjeresijskih zavoda pogriješno sa 14.201.056 forinti. Iznosilo je 16.233.379 forinti.

Berichtigungen.

Seite 47 der Einleitung ist in der Tabelle 54 statt „Höchster Zinsfuss“ zu lesen „Niedrigster Zinsfuss“, — statt „Niedrigster Zinsfuss“ zu lesen „Höchster Zinsfuss“.
 In der IX. Tabelle der Beilagen ist auf Seite 87: der Stand des Reservefondes des Aushilfsvereines in Kreutz: 1.713 statt 2.013 Gulden.
 In der X. Tabelle der Beilagen auf Seite 89: der Stand des Wechselportefeuilles, der Darlehen und der Vorschüsse sämtlicher Credit-Institute: 16.233.379 statt 14.201.056 Gulden.